KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzetközi könyvtárügy

93/305
DIERICKX, Harold: Information policy and libraries in the European Community = Ref.Libr. 35.no. 16.vol. 1992. 5-48.p. Bibliogr.

Tájékoztatási politika és könyvtárak az Európai Közösségben

Együttműködés -nemzetközi; Tájékoztatási politika

A cikk első részében kísérlet történik az Európai Közösség (EK) információs politikájának meghatározására, megvalósulásának ismertetésére különböző (főként a Bizottsághoz kapcsolódó) programok és tevékenységek keretében. Ezt követően néhány kifejezetten a könyvtárakkal kapcsolatos tevékenységet tekint át a szerző. Megemlít néhány szélesebb körű európai kezdeményezést a könyvtárak együttműködésének támogatására (amelyek nem az EK-tól indultak el). A leíró részt személyes megjegyzések követik, majd – a függelékben – tanácsok az EK-információkhoz való hozzáféréshez.

(Autoref.)

93/306
RODRIGUEZ BOUYSSI, Juan: La documentación en las instituciones de la Comunidad Europea. Una aproximación bajo la perspectiva del Tratado de Maastricht = Rev.Esp.Doc.Cient. 16.vol. 1993. 1.no. 42-51.p.

A dokumentáció az Európai Közösség intézményeiben

Együttműködés -nemzetközi; Nemzetközi tájékoztatási rendszer

Az 1957-es Római Szerződés óta tartó európai egyesülési folyamat, mely létrehozta az Európai Közösséget és elvezetett a Maastrichti Szerződéshez, az információpolitikára és az informatika-alkalmazásra is nagy hatással van.

Elsődleges fontosságú (és legjobban megoldott) az EK jogi dokumentumaihoz való hozzáférés. A leginkább ismert és használt CELEX (Comunicatis Europae Lex) adatbázis kellő mélységben és pontossággal nyújtja a törvényszövegeket, azonban lassú (30-45 napos) az átfutási ideje, és a törvények előkészítését nem teszi nyomon követhetővé. Az első problémát az EK Hivatalos Kiadványok Irodájának ABEL (Amtsblatt Elektronisch) rendszere oldja meg, amelybe a megjelenés napján bejut az új jogszabály leírása, a teljes szöveg pedig elektronikus úton továbbítható a felhasználóhoz. Az Európa Parlament EPOQUE (European Parliament On-line Query) rendszere az EK jogalkotásának folyamatát teszi követhetővé, mivel mind a törvényjavaslatokat, mind a jogalkotási folyamatra vonatkozó egyéb dokumentumokat tartalmazza. Az immár történeti értékűvé váló INFO-92 rendszer a Közös Piac létrehozásával kapcsolatos 282 törvényjavaslat teljes fejlődéstörténetét tartalmazza, és további kiegészítő adatbázisok is említhetők még.

Mindez az informatikus számára nem kevés gondot jelent: többnyelvűség, különböző adatbázis-kezelő rendszerek és különféle tézauruszok szerinti indexelési gyakorlat jellemzi a helyzetet. Szükségesnek látszik tehát a különféle rendszerek egymáshoz közelítése.

A Maastrichti Szerződés tartalmából pedig további informatikai igények származnak: a munkaerő szabad áramlása, az egységes piac, az ezekkel járó egységes oktatás, fogyasztóvédelem, közegészségügy stb. és az európai állampolgárság, amely új állampolgári jogokat is jelent, elengedhetetlenné teszi az e jogok megismerhetőségének, hozzáférhetőségének biztosítását. A külpolitikai és biztonsági kérdések újfajta

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

megközelítése és rendezési módja is új információellátást igényel.

(Mohor Jenő)

93/307
SOINI, Antti: Access to information in the Nordic countries = Ref.Libr. 35.no. 16.vol. 1992. 83-94.p.

Az információhoz való hozzáférés a skandináv országokban

Együttműködés -nemzetközi; Nemzeti tájékoztatási rendszer

A cikk a skandináv országok belföldi szolgáltatásaira és adatbázisaira összpontosít. Fő témája az információ hozzáférhetősége a hálózatokon keresztül. A skandináv országok hosszú idő óta hagyományosan együttműködnek. Jelenleg arra törekednek, hogy az egyes országokon belül létrejövő információkat egész Skandináviában valamennyi használó számára hozzáférhetővé tegyék, létrehozzák a „közös skandináv könyvtárat". Az ilyenfajta együttműködés előfeltételei jók: az országos rendszerek kifejlesztése folyik vagy már magas műszaki színvonalon üzemelnek is; a skandináv kutatási hálózatok egymással és a nemzetközi hálózatokkal össze vannak kapcsolva; maguk az adatok szabványos formában állnak rendelkezésre és igen jól lefedik az újabb publikációkat.

(Autoref.)

Nemzeti könyvtárügy

93/308
ISOHOOKANA-ASUNMAA, Tytti: Kulttuuriministerin kirjastolinjaus = Kirjastolehti. 86.vol. 1993. 4.no. 94-95.p.

Res. angol és svéd nyelven.

A finn kulturális miniszter a könyvtárügyi fejlesztési irányelvekről

Állami irányítás; Fejlesztési terv; Irányelvek -könyvtári; Könyvtárügy

A könyvtári szolgáltatások a társadalomban a leglényegesebb kulturális és tájékoztatási szolgáltatások közé tartoznak. A finn kormány legutóbbi döntése, miszerint a könyvtárak az oktatási rendszer részeinek tekintendők, és az iskolákkal azonos támogatást kell kapniuk, megerősíti a könyvtárak mint fontos szolgáltatás pozícióját. Ugyanezt tartalmazza az új könyvtári törvény, amely kimondja ezen szolgáltatások ingyenességét.

Az állam és a járások gazdasági nehézségei miatt szükségessé vált a könyvtárak kiadásainak csökkentése, az előző évben átlagosan kb. 3%-kal, idén kb. 6%-kal. Ugyanakkor a könyvtárak használata évente 10%-kal nő. A járások maguk döntik el, hogy mennyit invesztálnak a könyvtári szolgáltatásokba. Átlagosan az állam a járások könyvtári szolgáltatásait 55%-ban finanszírozza, a helyi önkormányzatok pedig a kiadások 45%-át fedezik.

A legutóbbi statisztikák szerint van legalább öt olyan város, amely saját maga egyáltalán nem finanszírozza a könyvtári szolgáltatásokat, ehelyett állami pénzalapok fedezik a könyvtár kiadásainak 90%-át. A gyakorlatban ezek a könyvtárak „állami könyvtárak". És több tucat olyan könyvtár van, amely olyannyira lecsökkentette költségvetését, hogy az állami hozzájárulás annak 80%-át fedezze.

Kétségtelen, hogy ilyen helyi hozzáállás mellett nem lehet olyan könyvtári szolgáltatást üzemeltetni, amely megfelelne a mai igényeknek. Nehezen érthető, hogy a könyvtári szolgáltatásokat miért fenyegeti komoly leépítés, amikor a használók száma meredeken nő. Uusima megyében a kölcsönzések száma tavaly 18%-kal nőtt. A könyvtárak mint fontos kommunális szolgáltatás a járási költségvetésnek csak kb. 1%-át teszik ki, ezért a helyi önkormányzatoknak alaposan meg kell gondolniuk, hogy csökkentik-e a könyvtári szolgáltatásokat. A parlament szintén észrevételezte, hogy az erőteljes csökkentés a könyvtári szolgáltatások országos hálózatát sodorja veszélybe. A könyvtáraknak anyagi forrásokra van szükségük ahhoz, hogy új dokumentu-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

mokat vásároljanak, és a nyitva tartási idő kedvező legyen a polgárok számára.

A közeljövőben számos állami szintű irányelv készül a könyvtári szolgáltatásokról. A kultúrpolitikai irányelvek már megjelentek. Azokban a könyvtár olyan intézményként szerepel, amely elébe ment a társadalmi változásoknak és kulturális szolgáltatásként sajátos státust vívott ki magának. A jelentés úgy véli, hogy a kultúra hosszútávú befektetés a nemzet jövője érdekében.

A kormány most is készít egy jelentést a kultúrpolitikáról, amelyet áprilisban nyújtanak be a parlamentnek. Ezenkívül az oktatási minisztérium most készíti a tájékoztatási szolgáltatások fejlesztési programját. Ez foglalkozik mind a közművelődési, mind a szakkönyvtárakkal és levéltárakkal. Ebben az évben szeretnék lezárni. Finnország része egy EK-felmérésnek is, amely visszacsatolást ad majd arra nézve, hogy a kulturális politika és a könyvtári szolgáltatások hogyan állják meg a helyüket nemzetközi szinten. Az első lépés, a nemzeti jelentések még ez évben elkészülnek.

A forgalmi adóra való áttérés is hatással lesz a könyvtári szolgáltatásokra. Jelenleg úgy tűnik, hogy a folyóiratok és hírlapok adómentesek lesznek, a könyvek 12%-os adókulcsba tartoznak majd (szemben az általános 22%-ossal). A parlament még nem döntött.

(Autoref.)

93/309

RUIZ GONZÁLEZ, Beatriz: Situación de la industria de bases de datos en Ibero-américa = Rev.Esp.Doc.Cient. 15.vol. 1992. 4.no. 398-404.p.

Az adatbázis-ipar helyzete Latin-Amerikában

Adatbázis; Adatbázis-szolgáltató vállalat

A spanyol és portugál nyelvű országokban fokozatosan növekszik az elektronikus úton elérhető információk fontosságának tudata, ezek döntéselőkészítő szerepének felismerése. Az információszerzés terén Latin-Amerika ezzel párhuzamosan válik elfogadható mértékben autonómmá, korábbi teljes függősége után. A cikk a térség adatbázis-ellátottságát tekinti át egy 1988-as latin-amerikai felmérés alapján. Ezek szerint 1983-ban 98, 1985-ben 224, 1988-ban 1033 adatbázist állított elő, illetve forgalmazott 51, 102 illetve 447 intézmény. A legtöbb adatbázist Brazília (392; 37,94%) és Spanyolország (187; 18,1%) állította elő, majd Kuba, Chile, Argentína, Kolumbia és Mexikó következik. Természettudományi és műszaki tematikájú az adatbázisok 35, gazdasági és ipari 31, társadalom- és humán tudományi 13 százaléka.

(Mohor Jenő)

93/310

DIETZE, Joachim: Die Wirkung der Bund-Länder-Arbeitsgruppe Bibliothekswesen – eine „Bilanz" aus persönlicher Sicht = Z.Bibliothekswes.Bibliogr. 40.vol. 1993. 2.no. 135-145.p.

A szövetségi-tartományi könyvtárügyi munkacsoport tevékenysége. „Mérleg", személyes benyomások alapján

Fejlesztési terv; Jelentés -évi, többévi [forma]

Az (egykori) NDK könyvtárügyének hozzáigazítása az NSZK-éhoz számos problémát vetett fel, ezek kidolgozására már az NDK fennállása alatt, 1990 júniusában „Könyvtárügyi szakértői csoport"-ot szerveztek, melyben a két német állam illetékes minisztériumának képviselői és könyvtári szakemberei dolgoztak együtt. Németország újraegyesítése után a szakértők tovább folytatták munkájukat és 1991-ben „Ajánlások az új szövetségi tartományok könyvtárügyének fejlesztésére" címmel foglalták össze javaslataikat. A munkacsoport 1992 végéig működött tovább, az egyes bizottságok külön anyagként fogalmazták meg véleményüket. (A cikk az ajánlások közül elsősorban az egyetemi és főiskolai könyvtárakat érintőket emeli ki.)

1. A felsőoktatási könyvtárak szervezeti kérdései. – Az egyetemek és főiskolák könyvtárai – az ajánlás szerint – fiókkönyvtáraikkal együtt tartozzanak az oktatási intézményhez, mint annak központi tudományos intézményei, (a könyvtár igazgatója legyen hivatalánál fogva tanácsadói szavazattal bíró tagja az intézmény szenátusának), és legyenek integráns részei a tartomány könyvtári rendszerének. Módszertani központjuk a Német Könyvtári Intézet (DBI), mely magába olvasztotta az NDK mindkét (közművelődési és

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

tudományos könyvtári) központi módszertani intézetét.

2. Szakképzettségi szintek. – Az NSZK-ban és az NDK-ban különféle szakképzettségi szintek alakultak ki, a munkacsoport javaslatot tett ezek korrelációjának meghatározására. Az ajánlásokat a kultuszminiszteri konferencia elfogadta, ezzel a javaslat a szakmai besorolási szintek alapjává vált. Ezek szerint

- könyvtáros szakmunkás (NDK) = könyvtári asszisztens (NSZK)
- könyvtáros (főiskolai könyvtárosi végzettséggel, NDK) = diplomás könyvtáros (NSZK)
- informátor v. dokumentalista (NDK) = diplomás dokumentátor (NSZK)
- könyvtáros (a Humboldt egyetem könyvtártudományi szakán szerzett végzettséggel, NDK) = tudományos könyvtáros (NSZK)

A besorolási szintek meghatározása lehetővé tette, hogy 1991 augusztusától a volt NDK könyvtárosait is a közalkalmazotti bérrendszer alapján fizessék.

Az NDK régi képzési helyei közül tovább működik a sondershauseni volt szakmunkásképző mint asszisztensképző, a lipcsei volt könyvtárosképző főiskola mint az újonnan szervezett műszaki, gazdasági és kulturális főiskola része. Berlinben két egyetemi szintű képzőhely működik, a Humboldt egyetemen és a Szabadegyetemen. A munkacsoport a kettő összevonását javasolta a Humboldt egyetem keretében, a végrehajtás még késik.

3. Állományellátás, állományelhelyezés. – A munkacsoport ajánlása az ún. „bajor modell"-nek megfelelően javasolja a felsőoktatási könyvtárak számára meghatározni

- a folyamatos állománygyarapítás nagyságrendjét,
- az alapállományt (melyet 12 év alatt visszamenőleg is be kell szerezni, a folyóiratállomány kiegészítését is beleértve),
- és a taneszköz-gyűjtemény nagyságrendjét (tanulói szorzószám alapján).

A javaslatokat a munkacsoport az egyes tartományok tudományos tanácsának adta át, hozzátéve esetenként a felsőoktatási könyvtárak egyes regionális feladataiból származó többletköltség-igényét is.

4. Állományvédelem. – A politikai változások következtében számos könyvtárfenntartó intézmény megszűnt, könyvtárának állománya veszélybe került. A munkacsoport azt javasolta a kultuszminiszteri konferenciának, hogy a különösen értékes könyvállományokat helyezze védelem alá. (Különösen fontos az egykori nagy állami vállalatok szakkönyvtárainak védelme, mert ezek tudományos értéke akkor is megmarad, ha a fenntartó vállalat megszűnik vagy profilt vált.) A tartományi könyvtárak tekintsék feladatuknak a megszűnt fenntartójú könyvtárakról való gondoskodást.

Az egyetemi és főiskolai könyvtárak nagy állományfejlesztése raktározási gondokat támaszt. Ezeket rövid távon, átmenetileg külső raktárak igénybevételével kell megoldani, hosszabb távon azonban biztosítani kell a szabadpolcos hozzáférhetőséget is.

5. Együttműködés, könyvtárközi kölcsönzés. – Az NSZK-ban már korábban kialakultak a több tartományt átfogó, számítógépes hálózatokra épülő együttműködési körök, az ún. „katalógusszövetségek" a könyvtárközi kölcsönzés optimalizálása céljából. A munkacsoport az új tartományoknak azt javasolja, hogy ezekhez csatlakozzanak földrajzi helyzetüknek megfelelően:

- Szászország a Déli katalógusszövetséghez,
- Türingia az Alsó-szász katalógusszövetséghez,
- Brandenburg Berlinhez,
- Mecklenburg az Északi katalógusszövetséghez.

A csatlakozás legfontosabb feltétele a számítógépes hálózatok kiépítése. Az átmeneti időben ennek funkcióját a tartományi központi katalógusok láthatják el. Sürgős feladatuk, hogy az online kapcsolattal még nem rendelkező könyvtárak új szerzeményeinek adatait felvegyék és a katalógusszövetséghez eljuttassák.

A dokumentumszállítás megjavítása érdekében a munkacsoport azt javasolja, hogy a katalógusszövetségek autós könyvszállító szolgálatát terjesszék ki a keleti tartományokra is.

A katalógusszövetségekhez való csatlakozás elősegítésére a szövetségi oktatási minisztérium 20 millió DM-et biztosított.

6. Gépesítés. – Az egyetemi és főiskolai könyvtárak számítógépesítése a „Felsőoktatási program" keretében történik és az új tartományok 19 intézményét érinti. A hard- és szoftverrel való felszerelés az előfeltétele annak, hogy az intézmények be tudjanak kapcsolódni a már kiépült könyvtárközi kölcsönzési rendszerekbe. Né-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

hány könyvtárban szükséges a régi állomány (1850-ig) retrospektív adatbevitele is (Lipcse, Egyetemi könyvtár; Drezda, Tartományi könyvtár; Halle, Egyetemi és tartományi könyvtár; Weimar, Anna-Amalia könyvtár). A munkacsoport mindezeken túl arra is részletes javaslatot készített, hogy hogyan lehetne az online adatátvitelt megvalósítani a különféle helyi számítógépes rendszerek és a kialakult hálózatok között. (Ld. Bibliotheksdienst, 1992. 8.no. 1141-1157.p.)

7. Közkönyvtárak. – A közkönyvtárak működési feltételeinek biztosítása az adott helyi közösség feladata, (a körzeti feladatokat is ellátó járási könyvtárak ellátásáról a városnak és a járásnak együttesen kell gondoskodnia), egy meghatározott átmeneti időre azonban szükséges, hogy a szövetségi állami költségvetés is segítséget nyújtson. Külön ajánlások készültek a közkönyvtárak állományának megfelelő gyarapítása érdekében.

Erőteljesen hangsúlyozzák az ajánlások az iskolai könyvtárak fejlesztésének fontosságát. Az iskolásgyermekek ellátására flexibilis szervezeti formákat ajánlanak, egyebek közt a helyi közkönyvtár lehetőségeinek kihasználását.

(Katsányi Sándor)

93/311

[KUZ'MIN, Evgenij] KUZ'MIN, Evgenii: At a crossroads: Russian libraries face the future = Wilson Libr.Bull. 67.vol. 1993. 5.no. 52-58., 118.p.

Keresztútnál: az orosz könyvtárak helyzete

Könyvtárügy; Könyvtárügy története; Összehasonlító könyvtártudomány

Az Orosz Kulturális Minisztérium könyvtári osztályának vezetője, aki 1991 őszén héthetes utazást tett az Egyesült Államokban, helyzetjelentést ad az orosz könyvtárügyről.

A szovjet könyvkiadásban cenzúra, egyoldalúság és az állami ideológia érvényesült, majd a könyvtárak szintjén újabb cenzúrára került sor. A jelenlegi könyvkiadást súlyos gazdasági válság jellemzi. A tudományos és oktatási kiadók szinte teljesen megszűntek, a kommersz irodalom kiadása dominál.

A Szovjetunióban hivatalos statisztikák szerint 336 ezer könyvtár működött. Oroszországban ma 115 ezer könyvtárat tartanak nyilván. A világ legnagyobb könyvtárai és információs központjai közül legalább hét ma is Oroszországban van. A 63 regionális központi és a 15 köztársasági könyvtár egy-kétmilliós állománnyal rendelkezik.

A könyvtárak az infláció miatt csak az ötödéttizedét tudják megvásárolni a korábbi mennyiségnek. Egyre nagyobb a lemaradás a külföldi irodalom beszerzése terén. A postai és vámköltségek növekedése lehetetlenné teszi a nemzetközi cserét. A használók 60%-a elégedetlen a könyvtári gyűjteményekkel, nagy a lemorzsolódás.

Lenin és Krupszkaja könyvtári credója ma így fogalmazható meg: „Minden tudást, de ... korlátok között." A 70 év alatt megteltek a zárolt kiadványok tárai. 1989-ben, megszüntetésekor a Lenin Könyvtár e részlege közel 300 ezer könyvet, 522 ezer folyóirat-számot és két és fél millió hírlapszámot tartalmazott.

A közigazgatás és a könyvtári módszertani munka centralizációja következtében egyforma könyvtárak jöttek létre, amelyben hivatalnok-könyvtárosok tevékenykedtek. Kettős katalógusrendszer alakult ki. A Lenin Könyvtár használói katalógusa pl. 30-40%-kal kisebb volt a szolgálati katalógusnál. Kiutat a retrospektív konverzió jelenthetne, de arra nincs pénz.

A könyvtárak minden nehézség ellenére a tudósok, az értelmiség, a gondolkodó emberek kedvelt helyei voltak és azok is maradtak. 1985 és 1987 között a könyvtárakban jelentek meg az első vitacsoportok, a glasznoszty első csírái.

A társadalom közömbössé vált a könyvtárak sorsa iránt. A radikális politikai és gazdasági reformok felszínre hozzák és felerősítik a könyvtárügy fő problémáit: 1. a könyvtári és tájékoztatási ellátás jogi garanciáinak hiányát és 2. a könyvtárak bizonytalan helyzetét gazdasági és jogi szempontból.

A demokratizálódás következtében a külföldi tudósok számára végre teljesen hozzáférhetővé váltak az orosz könyvtári források. A külföldi segítségre nagy szükség van, ennek példája a Külföldi Irodalom Könyvtára, amelyben az utóbbi években öt ország nyitott kulturális központot. A német könyvtárosok egymillió ajándékkönyvet küldenek Oroszországnak, és az USA is hasonló programot készít elő.

(Hegyközi Ilona)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

93/312

[KUZ'MIN, Evgenij] KUZMIN, Evgeny: Russische Bibliotheken in der Übergangphase vom totalitären System zur Demokratie = Z.Bibliothekswes.Bibliogr. 40.vol. 1993. 3.no. 245-253.p.

Az orosz könyvtárak a totalitárius rendszerről a demokráciára való áttérés időszakában

Könyvtárpolitika; Könyvtárügy

Az orosz politikai élet új fejleményei arra késztették a könyvtárakat, hogy átgondolják társadalmi szerepüket.

1991-ben – egy korábbi tendencia folytatásaként – megdöbbentően sok, mintegy 3 millió olvasót veszítettek el. Egy évvel később viszont gyökeres változás következett be: az egész országban nem volt olyan olvasóterem, amely elég nagy lett volna. Az ipari üzemek sorra zárták be kapuikat, de egyetlen könyvtár sem szűnt meg. Annak, hogy az emberek 1992-ben ismét visszatértek a könyvtárakba, több oka van:

– Az olvasás mindig népszerű volt Oroszországban, az alacsony könyvárak mindenki számára lehetővé tették a könyvvásárlást. 1992-ben azonban a nyomdaköltségek 100%-kal emelkedtek, a pénz vásárlóereje viszont csökkent.

– Új gimnáziumok, főiskolák és egyetemek jöttek létre, ahol új pedagógiai módszerekkel oktatnak. Ehhez a könyveket a hallgatók már nem tudják az egyetemi könyvtárból beszerezni, más tudományos és nyilvános főkönyvtárakhoz kell fordulniuk. (A 83 orosz regionális központ mindegyikében 2-3 millió kötetes általános tudományos könyvtár működik, ezek alkotják az orosz könyvtárügy gerincét.)

– A harmadik ok a munkanélküliség. Amikor valakinek az állása veszélyben van és szaktudását fel kell frissítenie, szakterülete irodalmát a könyvtárban találja meg.

– A negyedik okot a kiadók szűk kínálata jelenti. A 400 új kiadó a biztos profit érdekében krimiket, képregényeket és egyéb, nem túl értékes könyveket ad ki. A szakirodalom kiadása ezzel szemben egyharmadára esett vissza. Az enciklopédiák, almanachok, tankönyvek, a tudományos ismeretterjesztő könyvek, de még az irodalmi klasszikusok is szinte eltűntek a piacról. Ilyen irodalomhoz az ember leghamarabb a könyvtárban juthat hozzá.

– A kormány régi központi irodalmi ellátási rendszere megszűnt, a szabad piacgazdaságé még nem alakult ki. Sokszor a könyvkereskedők semmit sem tudnak új kiadványok létezéséről. Ezzel szemben a nagykönyvtárak még mindig kapnak új könyveket a kötelespéldány-rendelet alapján.

A Szovjetunióban 336 ezer könyvtár látta el a majdnem 300 milliós lakosságot. A 138 milliós Oroszországnak mintegy 115 ezer könyvtára van, amelyből 62 ezer a közművelődési, 41 ezer az iskolai, 3000 az egyetemi és főiskolai, 8400 a tudományos és műszaki könyvtár. Egy évvel ezelőtt mindez az Unió tulajdona volt. A Kulturális Minisztérium az utóbbi nyolc hónapban foglalkozott a központi, regionális és városi tulajdon szétválasztásával, így ezek a jól felszerelt könyvtárak most már a régiókhoz tartoznak.

A Kulturális Minisztérium irányítása alá 50 ezer könyvtár tartozik, a két nemzeti könyvtárat is beleértve (régi nevükön: az Állami Lenin Könyvtár és a Szaltükov-Scsedrin Könyvtár).

A közművelődési könyvtárak egyharmadának, kb. 20 ezer könyvtárnak a működését nemrégiben még a szakszervezetek finanszírozták. A szakszervezetek anyagi eszközei erősen beszűkültek, és már nem tudják intézményeiket fenntartani, így ezek a helyi hatóságok támogatására szorulnának, amit azonban gyakran nem kapnak meg. Ezért sok szakszervezeti könyvtár a túlélésért folytatott harcot elveszíti, és fő feladata állományának megmentése marad.

Az orosz könyvtárügy kulcskérdése nem csupán a túlélés. Az elvi kérdés az, hogy a könyvtáraknak a jelenlegi állapotukban érdemes-e egyáltalán megmaradniuk. Az orosz könyvtárak összállománya 2 milláród egységet tesz ki, közöttük valóságos kincsek is fellelhetők. De ha az ember kritikusan szemléli a szovjethatalom éveiben alapított közművelődési könyvtárakat, különösen a kisebbeket, megállapíthatja: bár állományuk gazdag, állandó helyhiánnyal küzdenek és nem ismerik a tárgy szerinti állományépítést. A szellemtudományok vannak a legrosszabb helyzetben ebből a szempontból. A legtöbb orosz könyvtár állománya csak a szovjet kiadók kínálatát tükrözi, ami az ideológiai cenzúra miatt természetesen egyoldalú. Az orosz társadalomtudományi és politikai, teológiai és vallástudományi irodalom csaknem teljes mértékben

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

hiányzik. A hiányok pótlása öt évvel ezelőtt kezdődött, amikor az első „szabad" kiadványok megjelentek.

A külföldi irodalom, ezen belül is a tudományos folyóiratok beszerzése okozza a legnagyobb gondot. A szovjethatalom éveiben a kötelespéldány-jogú könyvtárak a külföldi kiadványoknak csak 5%-át kapták meg. A nemzetközi kiadványcsere válságos helyzetben van, holott korábban ennek révén jutottak hozzá az orosz könyvtárak szinte minden fontos tudományos monográfiához. Az orosz kiadványok száma annyira lecsökkent, hogy keveset lehet cserére felajánlani, a százszorosára emelkedett postai díjakat pedig az orosz könyvtárak nem tudják kifizetni.

Az egykori Szovjetunióban két egymással ellentétes vélemény létezik a könyvtárügy helyzetének megítélésével kapcsolatban. Az egyik szerint a totalitárius rendszer egyáltalán nem törődött a könyvtárakkal, a másik felfogás azt tartja, hogy a demokratikus és gazdasági reform többet árt a könyvtáraknak, mint a totalitárius rendszer valaha is. Természetesen mindkét szélsőséges nézet erősen leegyszerűsíti a helyzetet. A totalitárius rendszer a maga módján sokat törődött a könyvtárakkal: nem csoda, hiszen a rezsim egyik legfontosabb ideológiai támaszának tekintette őket. A könyvtárakra propagandamissziót bíztak, s ezt a munkát állandóan és szigorúan ellenőrizték. Hosszadalmas útmutatásokban közölték, mit kell gyűjteni, mit nem, hogyan kell a használói katalógust szerkeszteni, mely könyveket kell ideológiai okokból kivonni az állományból stb. Ennek a gyámkodásnak egyik példája, hogy az Állami Lenin Könyvtár használói katalógusa 30-40%-kal szegényebb, mint a hivatalos összesített katalógus. A másik példa: majdnem 300 ezer könyv, több mint félmillió folyóirat és 2 és fél millió napilap 1989 nyaráig a nyilvánosság számára nem volt hozzáférhető.

A demokratikus változások és a gazdasági reformok most először elbizonytalanították a könyvtárakat a jövőjükkel kapcsolatban. Félő, hogy a kommunista vezetőktől eltérően a demokratikus utódoknak nincsenek határozott elképzeléseik a könyvtáraknak a társadalomban betöltött politikai szerepéről. Sajnálattal kell tudomásul venni, hogy a kormány az orosz társadalom informáltságát nem tekinti elsődleges fontosságúnak. A demokratikus légkör segíti a könyvtárak fejlődését, ehhez azonban még nagyobb függetlenségre van szükség, amit a közigazgatási rendszer decentralizálása teremthet meg.

(Feimer Ágnes)

93/313

VONTORČÍK, E.: Slovenská asociácia knižníc a prestavba slovenského knihovníctva = Kn.Inf. 25.roč. 1993. 6.no. 283-286.p.

A Szlovák Könyvtári Szövetség és a szlovák könyvtárügy átalakítása

Érdekvédelem; Könyvtárügy

A „bársonyos forradalmat" követően az átmenet a szlovák könyvtárügy rendeltetésében indult meg. Nevezetesen az ideológiai–ellenőrző funkcióból megkezdődött a „menetelés" az információs–műszaki funkció ellátásának irányába.

Ezt az átmenetet a könyvtárügy konzervatívjai igyekszenek lelassítani, illetve diszkreditálni a „régi szép idők" jórészt lakkozott és felfújt adatainak felemlegetésével. A progresszió eközben – természetesen – nem tagadja a jelenlegi nehézségeket, a kulturális érdeklődés időleges megcsappanását, az állampolgárok mindennapi gondjainak növekedését, a könyvtárak működési feltételeinek rosszabbodását.

Mindenképpen új fejlesztési koncepcióra van szükség, amely sok, korábban fel sem tehető kérdésre ad majd választ (pl. nem volt-e túldimenzionált a könyvtári rendszer, nem alkalmaztak-e megengedhetetlen olvastatási módszereket stb.), de elsősorban a jövővel foglalkozik, annak meghatározásával, hogy a könyvtárak egy demokratikus társadalomban egyáltalán milyen szerepkört tölthetnek be.

A koncepció nem lehet egyetlen minisztériumi vagy Matica slovenská-beli tisztviselő műve, hanem az érdekelt könyvtárak konszenzusával kell kialakítani. A kezdeményezést a szakma joggal várja el a legjelentősebb könyvtárak igazgatóitól.

Ezt az igényt érzékelve jött létre 1992. szeptember 3-án a Szlovák Könyvtári Társulás. Az alapító könyvtárak (pozsonyi Egyetemi Könyvtár, Szlovák Műszaki Könyvtár és a turócszentmártoni Nemzeti Könyvtár) mellé 1993 márciusáig 30 további könyvtár sorakozott fel, azóta működési szabályzatot is kimunkáltak a társulás számára.

(Futala Tibor)

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

Lásd még 307, 324

Együttműködés

Lásd 319, 349, 353, 364

Jogi szabályozás

93/314
Ustawa z dnia ... o bibliotekach. Projekt, wersja III-A = Bibliotekarz. 1993. 3.no. 5-10.p.

Az ... lengyel évi könyvtári törvény. Tervezet, III-A verzió

Jogszabály -könyvtárügyi

A 12 fejezetből és 30 paragrafusból álló tervezet – mint minden törvény – általános rendelkezésekkel kezdődik (a könyvtárak mint nemzeti vagyon; a törvény rendelkezéseinek megfelelő használat; hatályosság; önállóan vagy szervezeti egységként való működés). A törvény hatályának az alábbi könyvtárakra kellene kiterjednie: a) a kormányszervek, hivatalok és intézmények által fenntartott könyvtárakra; b) az önkormányzatok által fenntartott könyvtárakra (a tervezet a nálunk megszokott fenntartó kifejezés helyett a szervező kifejezést alkalmazza). Ezen felül a törvény előírásait – fenntartójuk egyetértése esetén – egyéb könyvtárakra is alkalmazni lehet.

A szokványos szervezési–szervezeti paragrafusokat követően a törvény az Országos Könyvtári–Információs Rendszerről rendelkezik, amely az ottani OMFB elnökének felügyeletébe fog tartozni. Tagjai az iménti a) pontban felsorolt könyvtárak, továbbá – fenntartójuk egyetértésével – az egyéb (akadémiai, felsőoktatási stb.) könyvtárak. Mondhatni: ez a tervezett együttes az ország szakirodalmi információs gerinc-rendszerének van elképzelve.

Egy paragrafus foglalkozik a tudományos könyvtárakkal. Közéjük a nemzeti könyvtár, a felsőoktatási és akadémiai könyvtárak fognak tartozni, valamint azok a könyvtárak, amelyeknek ezt a címet a minisztertanács ítéli majd oda. A nemzeti könyvtár is külön paragrafust kap.

Könyvtártípusként vannak meghatározva a speciális, a szak-, a nyilvános könyvtárak (ezek között a vajdaságiak, a járásiak és a helyiek egyaránt nagyon részletesen), a tárolókönyvtárak és az egyéb könyvtárak (egészségügyiek, iskolaiak).

A nemzeti könyvtár és a nyilvános könyvtárak felügyeletét a kulturális miniszter látja el.

A tervezet kimondja a kötelespéldány-szolgáltatási kötelezettséget, illetve az ISBN és ISSN jelzetek beszerzésének kötelezettségét is, ám a részletes szabályozást a kulturális miniszterre hagyja.

Külön felsorolást nyernek azok a „jogszabályozni valók", amelyeket a minisztertanácsnak a törvény meghozatala után kell „tető alá hoznia".

(Futala Tibor)

93/315
Zakon Rossijskoj Federacii ob informacii, informatizacii i zaŝite informacii. (Proekt. Versiâ ot 10.11.92.) = Naučn.-Teh.Inf. 1.ser. 1992. 12.no. 3-9.p.

Az Orosz Föderáció törvénye az információról, informatizációról és információ védelméről. Tervezet. 1992. nov. 11-i verzió

Jogszabály -könyvtárügyi

A tervezet általános rendelkezései – egy sor szakfogalom definícióján kívül – a hatályosságot úgy határozzák meg, hogy kiveszik belőle a tömegközléssel, a művészetekkel, a műemlékekkel, a nem dokumentált műfajokkal kapcsolatos információkat, továbbá a szerzői és a szabadalmi jogi információkat is. Kimondásra kerül a nemzetközi normatívák elsőbbsége, amennyiben az orosz normatívák ellentétben állnának velük, továbbá az, hogy a természetes és jogi személyek informálódását csak a törvény korlátozhatja.

Információkészletek, azaz könyvtárak, archívumok, adatbázisok, adatbankok stb. létesítésére lényegében minden állampolgárnak és jogi személynek joga van. Az állam szakosított szervei révén csak az államilag jelentős információk begyűjtésével, feltárásával és szétsugárzásával

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

foglalkozik, s ehhez biztosítja a megfelelő feltételeket.

Az állam tulajdonában lévő információkészletek a nemzeti vagyon részei. Mindenki számára rendelkezésre állnak, kivéve az államtitkokat tartalmazó információkat. Ezen felül lehetnek ún. bizalmas információk, amelyek hozzáférhetőségét a tulajdonos szabja meg. Az állam birtokában lévő információk nem lehetnek az állampolgárok kárára; kezelőik e tekintetben büntetőjogi felelősséggel tartoznak.

Automatizált információs rendszerrel is rendelkezhet bárki; az állam ezek korszerűségét kívánja ösztönözni. A számítógépi programok és adatbázisok készítőinek kollektívái szerzői jogvédelemben részesülnek, amennyiben terméküket az Állami Információs Nyilvántartásban regisztráltatták.

Általános jogosítvány a hazai és külföldi információs hálózatokba történő bekapcsolódás, természetesen az államtitok-információkra és az ún. bizalmas információkra vonatkozó megszorításokkal.

Az informatizációban és annak infrastruktúrájában érdekelt vállalatok a szektorsemlegesség „védőernyője" alatt működnek; az állam csak az informatizációs ipar fejlődésének kedvező körülményeiről kíván gondoskodni. Kimondásra kerül az is, hogy az információk birtokosai felelősséggel tartoznak a nyújtott információk adekvát voltáért.

Külön fejezet foglalkozik az információvédelem különféle aspektusaival (a védelem céljai; a védelemben részt vevő szervek jogai és kötelességei; a védelem jogszabályi biztosítékai; a „veszélyt okozó információk" – pl. a haditechnikaiak – különleges védelme; a certifikáció és a licencgyakorlat jogi védelme; az informálásban és informatizálásban részt vevő személyek jogi védelme; a szabálysértők szankcionálása).

Végül a tervezet az információkészletek és az informatizálás irányítási–igazgatási kérdéseivel foglalkozik, mégpedig egy sokszektorú gazdaság szükségleteiből és lehetőségeiből kiindulva. E feladatokra a Föderáció különféle vezető és ágazati szerveinek keretében kell kialakítani a megfelelő szervezeti egységeket.

(Futala Tibor)

Lásd még 386, 387

Oktatás és továbbképzés

93/316

WILSON, Tom: Professional education – the eve changing face = Libr.Assoc.Rec. 95.vol. 1993. 4.no. 224-225.p.

Változások a brit könyvtárosképzésben

Könyvtárosképzés -felsőfokú

Azok, akik három–négy évvel ezelőttnél régebben fejezték be tanulmányaikat, valószínűleg nincsenek tisztában azokkal a változásokkal, amelyek a felsőoktatásban és a könyvtár- és információtudományi képzésben végbementek.

A közpénzekből finanszírozott, azaz köz- és egyetemi könyvtárak működésére a költségvetések reálértékének az eróziója, a folyamatos technológiai innovációnak a szolgáltatásokban való megjelenése, valamint az egyre kifinomultabb szolgáltatások iránti igény volt jellemző, többek között.

Mindez rendszeres (és mostanában szemmel láthatóan folyamatos) átszervezések közepette. A felsőoktatásban ez elsősorban a könyvtárak, AV médiatárak és a számítógépes szolgálatok integrációját jelentette.

A többi könyvtárban az információs világ robbanásának tényét a személyi számítógépeknek mint a változás fő hordozóinak az elterjedésén érzékelhetjük.

Azok a képességek, amelyekre ebben a szférában szükség van, egyre inkább az információtechnológiához, a technológia és a felhasználók közötti kapcsolat kezeléséhez, mintsem a jól bevált könyvtári gyakorlathoz kapcsolódnak.

Más szóval: bár a könyvtári és az információs terület között továbbra is nagy az átfedés, a könyvtárosok és információs szakemberek mellett más, konkurens szakmák képviselői is megjelentek, ami nem mindig vált a könyvtárak hasznára. Mindez szándékosan elnagyolt, fekete–fehér elemzés, de hasonló elemzésekre épültek a felsőoktatással kapcsolatos politikai döntések is. Ezek közé a döntések közé tartozik Nagy-Britanniában az egyetemi rendszer egységesítése, azaz az egyetemek és a politechnikumok (műszaki főiskolák) közötti megkülönbözte-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

tés megszüntetése. Mindazonáltal bizonyos fokú különbségtételt továbbra is fenn kíván tartani az oktatáspolitika e két típus között, a volt politechnikumokat inkább „alkalmazott" jellegűnek tekintve.

A változtatások a felsőoktatás költségeinek csökkentésére is irányulnak, ami óhatatlanul az erőforrások lefelé történő nivellálását jelenti. A kutatás jelentősége ugyanakkor fokozódik a pénzeszközök elosztásának megítélésében is. Az egyetemek ennek következtében egyre több olyan hallgatót vesznek fel, akinek tanulmányait nem támogatja az állam, a fokozott kutatási aktivitás pedig a publikációk számának növekedésével jár. A finanszírozási rendszer ugyanakkor aláásta az egyetemek autonómiáját.

A könyvtár- és információtudományi tanszékek, intézetek három irányból: az információs szakmák felől, végzőseik megváltozott álláspiaca oldaláról, valamint – a politikai döntések következtében – anyaintézményeik felől jövő szorításban dolgoznak. Az ezekre a kihívásokra jövő válaszok intézményenként mások és mások. Van, ahol megszűntek a könyvtári tanszékek, vagy szélesebb, több diszciplinát átfogó szervezeten belül működnek.

A tanterveket a munkaerőpiac változása, a más egyetemi szervezetekkel kötött szövetségek és a hallgatói létszámnak az oktatók megtartása érdekében való növelése befolyásolta.

Az „információs tanulmányok" szélesebb értelmű interpretálásának a tendenciája is megfigyelhető. Például, a Thames Valley Egyetemen, Ealingben a program az információ-menedzsmenten belül lehetőséget ad arra, hogy a könyvtárra, a kiadói tevékenységre és az üzleti információs technológiára koncentráljanak. A Loughborough-i Egyetemen előrehaladott fázisban van az „információs és kiadói tanulmányok" BA-fokozat előkészítése. Liverpoolban fokozódó hangsúlyt kap az információ és a számítógép, és a hallgatóknak módjuk van más tanszékekről is felvenni tárgyakat.

A legtöbb könyvtári tanszék egyre többet költ számítógépekre, ami ellentmondásban áll a csökkenő költségvetésekkel. Megváltozott az ismeretek átadásának módja is, nő a továbbképzés és a számítógéppel segített tanulás szerepe. A Sheffieldi Egyetem például Portugáliával tart fenn távoktatási programot. A továbbképzés pedig egyike azoknak a fő eszközöknek, amelyekkel az információs szakmákkal tartják a képző intézmények a kapcsolatot.

Az átszervezések folytán új kapcsolatok jöttek létre különböző tanszékek között. Így pl. a City Egyetem könyvtári tanszéke a School of Informatics része és ezen belül más tanszékekkel együttműködve kínálja az „információs rendszerek és technológiák" elnevezésű kurzusát. A Strathclyde Egyetem könyvtári tanszéke a Business School MBA (Master of Business Administration) programjához járul hozzá. A Brightoni Egyetem új, BA fokozatot tervez a média és információs tanulmányok területén, amelyet a Sussexi Egyetemmel és a Brightoni Műszaki Főiskolával közösen valósítanak meg. A North London Egyetem könyvtári tanszéke az egyetem Természettudományi, Számítástechnikai és Mérnöki Karával közösen kínál információtudományi kurzust.

Mindezek a fejlemények azt mutatják, hogy a könyvtár- és információtudomány egyre inkább felnő, és hogy más területek képviselői felismerték, hogy a könyvtárosok és információs szakemberek tudását ott is hasznosítani lehet az információ kezelése terén.

Bármilyen legyen is a változás, a könyvtári tanszékek – több–kevesebb változtatással – mag-tantárgyakként tanítják az információs források és szolgáltatások, az információ tárolása és visszakeresése, az információtechnológia és információmenedzsment tárgyaként.

(Koltay Tibor)

93/317

JENG, Ling Hwey: From cataloging to organization of information. A paradigm for the core curriculum = J.Educ.Libr.Inf.Sci. 34.vol. 1993. 2.no. 113-126.p. Bibliogr.

A katalogizálástól az információszervezésig. Egy példa az alaptantervre

Ésszerűsítés; Feldolgozó munka; Információszervezés; Tanterv, óraterv

A hagyományos könyvtár- és tájékoztatástudományi tanterv az információszervezés kérdésében a katalogizálás paradigmájából indul ki, amely a könyvtári katalogizálás története során kialakult fogalmakra és elméletekre, valamint az érvényben lévő szabványok és a katalogizálási gyakorlathoz kifejlesztett rendszerek alkalmazá-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

sával kapcsolatos gyakorlati ismeretekre és készségekre épül. A tanterv reformjának szorgalmazói azonban azt hangsúlyozzák, hogy ezt a katalogizálási paradigmát a források és a rendszerek üzemeltetése ismeretének kell helyettesítenie, hogy a végzősöket felszereljék az információs társadalomhoz szükséges ismeretekkel és készségekkel. A hagyományos és nem hagyományos információszervezési tanterveket összehasonlítva a cikk egy olyan paradigmát javasol, amelyben az információt öt jellemzővel határozzák meg és a katalogizálást szervezési kérdésként értelmezik. E paradigma néhány következményét is számba veszi az információszervezési alaptantervre nézve.

(Autoref.)

93/318

AVRAEVA, Û.B.: Podgotovka menedžerov dlâ bibliotek = Naučn.Teh.Bibl. 1993. 1.no. 22-32.p.

Könyvtári menedzserek képzése

Vezetés; Vezetőképzés

Az Oroszországban most folyó társadalmi és politikai változások új típusú vezetőket kívánnak meg a könyvtárak élén, akiknek a menedzsment és a marketing kérdéseivel is tisztában kell lenniük. Ehhez az új helyzethez a jelenleg elavult könyvtárosképzésnek és továbbképzésnek is alkalmazkodnia kell. A frissen végzett hallgatók nem szívesen vállalnak vezetői feladatokat, alacsony a könyvtárosság társadalmi presztízse és alacsony a fizetés. A jelenlegi vezetési stílus és munkahelyi légkör már a szakmai gyakorlat idején elriasztja a hallgatókat az adott könyvtártól.

A piacgazdasági feltételek között a könyvtárak túlélését csak rátermett, hozzáértő vezető biztosíthatja. Hogyan alkalmazkodhat az új körülményekhez a könyvtárosképzés? A Kelet-Szibériai Kulturális Főiskola a régió igényeihez alkalmazkodva dolgozta ki a vezetőképzés új elveit, tantervét és tananyagát. Az új könyvtári gazdálkodási mechanizmusnak megfelelően új, fakultatív tantárgyat vezettek be „A könyvtári menedzsment és marketing alapjai" címen, míg általános, mindenki számára kötelező tárgyként megmaradt „A könyvtárügy szervezete, gazdaságtana és irányítása" c. tárgy, korszerűsített tartalommal és formában. Minden évben felülvizsgálják az előadások, gyakorlati foglalkozások és szemináriumok tematikáját és a vizsgakövetelményeket. Külön foglalkoznak az adott régió, Burjatija könyvtárügyével. A gyakorlati képzés során konkrét vezetői feladatokat kapnak a hallgatók (pl. egyhetes munkaterv készítése, munkaértekezlet tartása valamelyik fiókkönyvtárban, a munkaráfordítás kiszámítása tényadatokból), amelyet konkrét könyvtárban kell megoldaniuk.

Az egyidejű elméleti és gyakorlati képzésre a tanulmányok 4. évében kerül sor: Ulan-Ude nagy közművelődési és tudományos könyvtáraiban speciális program szerint zajlik a stúdium, mindig konkrét munkakörben. A gyakorlat végén a hallgatók is értékelik a gyakorlatot és a fogadó könyvtárat.

Bár a vezetőképzésben egyéni felkészítésre van szükség, a menedzsment és marketing tanítása egyelőre csoportos foglalkozás keretében zajlik. A hallgatók olyan feladatokat oldanak meg, amelyekben összefoglalják a könyvtárvezető, a könyvtáros iránt támasztott szakmai és személyiségbeli elvárásokat, megfogalmazzák a könyvtárosok és a vezető viszonyának vonásait. Kérdőíves tesztben válaszolják meg a vezetővel kapcsolatos elvárásokat különböző helyzetekben (pl. a vezető és a piac, a vezető és a használók, a vezető és a jogszabályok, a vezető és a beosztottak stb.), két-három variáns közül kiválasztva a megfelelőt. A marketing-oktatás keretében reklámokat készítenek, rendezvényszervezést tanulnak. A képzés végén a „Könyvtár és piac" tárgy keretében a hallgatók referátumokat, jelentéseket állítanak össze, szintetizálva a tanultakat.

(Rácz Ágnes)

Szabványok, normatívák

93/319

HENZE, Volker: Durchführbarkeitsstudie zur Verwendung von UNIMARC beim Datenaustausch zwischen Nationalen Bibliotheken der EG, Bibliographischen Diensten und dem Buchhandel auf der Grundlage von deren gegenwärtiger Rechnerausstattung. Schluss-bericht = Z.Bibliothekswes.Bibliogr. 40.vol. 1993. 3.no. 261-273.p.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

Megvalósíthatósági vizsgálat az UNIMARC alkalmazásáról az EK nemzeti könyvtárai, a bibliográfiai szolgáltatók és a könyvkereskedelem közötti adatcserében, jelenlegi számítógépes felszereltségük alapján. Végső jelentés

Együttműködés -nemzetközi; Formátum -gépi; Géppel olvasható katalógusadatok szolgáltatása; Könyvkereskedelem; Nemzeti könyvtár; Tájékoztatási vállalkozás

1990-ben az Európai Közösségek Bizottsága szemináriumot rendezett Luxemburgban a nemzeti bibliográfiai szolgálatokról, amelyen a nemzetközi szabványosítás kérdése és az UNIMARC mint legalkalmasabb közös formátum nagy hangsúlyt kapott. Megbízták a Deutsche Bibliothekot (DB) egy vizsgálat lefolytatásával a címben jelzett témakörben. Ennek két részvizsgálatát a DB egy brit (Anthony G. Curwen) és egy holland szakemberrel (Trudi C. Noordermeer) végeztette el.

A Curwen-féle vizsgálat keretében felmérés készült 17 nemzeti könyvtár ill. országos jelentőségű könyvtár, 15 könyvtári egyesület és országos bibliográfiai intézmény, valamint 8 könyvkereskedő ill. könyvkereskedelmi egyesület bevonásával.

Megállapítást nyert, hogy az EK-ban a legkülönbözőbb számítógépes és könyvtári rendszereket alkalmazzák. Az UNIMARC 5 tagországban használatos, tőle függetlenül 12 országos formátum van forgalomban, mind MARC-változatok, kivéve a német MAB-ot. A közös adatcsere-formátum szükségességében, valamint hogy az az UNIMARC legyen, mindenki egyetértett. A konverzió csak a két angol nyelvű formátum, az UKMARC és az USMARC között problémamentes. Az országos formátumok közül csak a MAB konvertálható UNIMARC-ká. A konverziós költségek nem vagy csak pontatlanul szerepeltek a felmérésben. A legtöbb megkérdezett intézmény arra voksolt, hogy hozzanak létre a nem tagállamokra is kiterjedő adatbázis-hálózatot, amely a nemzeti könyvtárak és nemzeti bibliográfiai intézmények kurrens és retrospektív adatállományain kívül esetleg más fontos intézmények adatait is tartalmazná, UNIMARC formátumban. A már használatban lévő országos formátumokat nem váltaná fel az UNIMARC.

A könyvkereskedők körében még nem hódított teret a szabványos csereformátumok használata, potenciális előnyeit sem ismerték fel.

Noordermeer a szakirodalom, néhány interjú és egy kérdőíves felmérés segítségével egy tesztadatbázis létrehozásának technikai, módszertani és financiális kérdéseit, megvalósíthatóságát vizsgálta egy UNIMARC rekordokból álló minta alapján, továbbá igyekezett meghatározni a különböző forrásokból vett UNIMARC rekordok elemzésének kritériumait. A tesztadatbázishoz öt ország alábbi könyvtárai szolgáltatnak adatokat: Belgium – I. Albert Királyi Könyvtár, Németország – DB, Franciaország – Bibliothèque Nationale, Olaszország – Biblioteca Nazionale Centrale de Firenze, Portugália – Biblioteca Nacional. Az illető könyvtárak monográfiákra, több kötetes művekre és sorozatokra, és egyes, más országokból származó művekre vonatkozó tételeket (50, 50, 50, ill. 25-25) választanak ki nemzeti bibliográfiáikból, összesen 1125 darabot.

Az elemzés tárgya az lesz: van-e eltérés az eredeti UNIMARC rekordok és az újonnan létrehozottak között; a kiválasztott tételek előzetesen más formátumban rendelkezésre álltak-e; a tesztadatbázis szoftvere, a Mini/Micro-CDS/ISIS okoz-e problémákat a különböző országokból származó fájlok betöltése során; egymáshoz kapcsolhatók-e az azonos címek különböző forrásból származó rekordjai. – Az adatbázis létrehozásának becsült költsége 64 ezer ECU.

1991 júniusában, egy firenzei szemináriumon a következő ajánlásokat fogadták el az EK-tagállamok szakemberei a DB előterjesztése alapján:

1. A formátummal kapcsolatban: hangsúlyozták a tárgyi feltárás, az analitikus feltárás és a nem hagyományos dokumentumok kérdését. Ügyelni kell arra, hogy az UNIMARC formátum szerkezete az egyedi kérések következtében ne darabolódjon fel. Az UNIMARC-kézikönyv jelenjen meg elektronikus formában és szabadlapos kiadványként. Az IFLA állítson fel UNIMARC szakértőkből egy bizottságot.

2. A felhasználókra vonatkozóan: az IFLA legyen az UNIMARC szerzői jogának tulajdonosa. Az UNIMARC-ot terjesszék és fogadják el az EK-tagországokon kívül is. Ahol még nincs országos csereformátum, ott erőteljesen propagálják az UNIMARC-ot. Az UNIMARC-ot alkalmazzák a nemzeti bibliográfiákban, nemzetközi programokban (pl. CD-ROM-ok). A nemzeti könyvtárak legyenek az országos és az UNI-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben

MARC formátum közötti kétirányú konverzió felelős intézményei. Meg kell vizsgálni az egységes névformák adatbázisának létrehozását UNIMARC-formátumban, valamint a retrospektív konverzió lehetőségét eleve UNIMARC-formátumba.

A DB végső ajánlásai:

1. Az IFLA/UBCIM hozzon létre legalább egy szabványirodát az UNIMARC gondozására és szabványos használatára. Új adatstruktúrákra van szükség a mikroformák és a gépi fájlok számára. Az UNIMARC kézikönyve jelenjen meg elektronikus formában és szabadlapos kiadványként.

2. Az UNIMARC-hoz fejlesszenek ki sürgősen online interfészt.

3. Az EK és az IFLA/UBCIM az UNIMARC-ot mint szabályzatsemleges és ezért politikailag független európai csereformátumot propagálja. Az EK anyagilag támogassa a konverziós vállalkozásokat. Az IFLA/UBCIM szerkesszen segédleteket, szervezzen szemináriumokat. Legalább évente egyszer állítsák elő a CD-ROM Europeot, a tagországok kurrens bibliográfiai adataiból. (E program vezetésére a holland nemzeti könyvtár vállalkozott.) Előkészületben van egy UNIMARC mintadiszkett előállítása UNIBASE I néven, amely főként a könyvkereskedelem számára releváns tételeket tartalmaz majd és valószínűleg ingyenesen kerül forgalomba. (Ennek felelőse a portugál nemzeti könyvtár.)

4. Sajnálatos a könyvkereskedők tájékozatlansága az UNIMARC formátumról. A könyvtárak felléphetnének azzal az igénnyel, hogy a könyvet egy szolgáltatási csomag részének tekintve a kereskedők elektronikus formátumban szolgáltassák a bibliográfiai leírást is, UNIMARC formátumban. (Erre már vannak példák: Blackwell, Casalini.) A későbbiekben a kiadói jegyzékek alapját képezhetnék a könyvtárak elektronikus rendelési nyilvántartásainak. Az adatcsere szoftverének kutatásához az EK Bizottsága támogatást adhatna.

(Hegyközi Ilona)

Egyesületek, konferenciák

Lásd 313

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

93/320

IN'KOVA, L.M. – BORODIN, O.R.: RGB: Stroâ budušee, čerpat' vse cennoe iz proslogo = Sov.Bibliotekoved. 1992. 5/6.no. 3-16.p.

Az Orosz Állami Könyvtár: a jövőt építve, minden múltbeli értékből meríteni.

Nemzeti könyvtár

Az Orosz Állami Könyvtár (Russkaa gosudarstvennaa biblioteka, RGB) a volt Lenin Könyvtárból (GBL) jött létre az 1992. január 22-én kelt elnöki rendelettel. Rövid idő alatt ki kellett dolgozni az új könyvtár feladatait és funkcióit, áttekinteni az eddigi, felhasználható tapasztalatokat. A kidolgozott dokumentum még jóváhagyásra vár.

Az RGB működésének fő elvei, céljai a GBL-hez képest a társadalmi változásoktól eltekintve alapvetően nem változtak meg: az állományok megőrzése, gyarapítása, feltárása és rendelkezésre bocsátása Oroszország ma és a jövőben élő állampolgárai, illetve az egész emberiség számára. Az RGB a kormány információs központja lesz, ezzel megszűnik az egy ágazathoz való tartozása. Finanszírozása az orosz költségvetés önálló rovata lesz, a legfelsőbb fórum dönt róla.

A könyvtárban folyó tudományos munkáknak a gyakorlati kérdésekre kell összpontosítaniuk, és konkrét felhasználói igényre kell válaszolniuk. Előzetes piackutatásra és szponzorokra van szükség a kiadványok elkészítéséhez. A könyv-, könyvtár- és bibliográfiatörténeti alapkutatásoknak az RGB állományára kell támaszkodniuk. A kéziratos állományok kutatása a történeti forrá-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben